

ज्ञान प्रबोधिनी

सौर कार्तिक १९३६ चे

मालिक वृत्त

सौर अग्रहायण १, शके १९३६ दि. २२/११/२०१४

देणाऱ्यांची साथ

- ★ **स्त्री शक्ती प्रबोधन ग्रामीण :** सौर कार्तिक १८ (८ नोव्हें.) रोजी विभागातर्फे 'स्नेहमेळावा' घेण्यात आला. ग्रामीण भागात वेगवेगळ्या विषयांवर मार्गदर्शन करण्यासाठी प्रबोधिनीच्या सर्व विभागांतील कार्यकर्त्या येत असतात. तसेच हे काम करण्यासाठी अनेक देणगीदार आर्थिक मदत करतात. त्यांची ओळख व्हावी व ग्रामीण भागात काय काम चालते हे एकाच वेळी अनेकांना कळावे व त्याबाबत माहिती मिळावी यासाठी 'कृतज्ञता' म्हणून हा मेळावा घेण्यात आला. याला सर्व कार्यकर्त्या व कुटुंबिय, हितचिंतक अशी २७५ लोकांची उपस्थिती होती. यामध्ये वैद्यकीय क्षेत्रातील अनेक मान्यवर व तीन गावातील सरपंच मिळून शिवांगा खो-न्यातील ५० जण आले होते. यावेळी रहाटवडे व कुसगाव येथील महिलांनी पारंपरिक खेळांचे सादरीकरण केले.
- ★ **नैसर्गिक संसाधने :** शालेय परिसर विकास प्रकल्प - जॉन डिअर फौंडेशन या कंपनीतील कर्मचारी व अधिकाऱ्यांचे एकत्रित श्रमदान लोणीकंद (ता. हवेली), सणसवाडी (ता. शिरूर) व तळेगाव ढमढेरे (ता. शिरूर) या तीन गावातील जिल्हा परिषदेच्या शाळांमध्ये नुकतेच झाले. या तिन्ही शाळांमध्ये एकूण ७५ कर्मचारी सदस्यांनी सहभाग घेतला होता.

या शाळांमध्ये भिंतीचे रंगकाम, चित्र काढणे, रोपे लावणे, पेव्हर ब्लॉक बसविणे, खेळाचे साहित्य (झोपाळा, सी-सॉ, व घसरगुंडी) बसवणे आणि गांडुळ खताचे पीट तयार करणे इ. कामे स्वतंत्ररित्या नुकतीच पूर्ण झाली आहेत. शाळेच्या भिंतींवर रंगकाम करून राष्ट्रीय व राज्याची अधिकृत प्रतिके, थोर संत व शास्त्रज्ञ, ग्रहण-ग्रहमाला व सुविचार इ. चित्रे काढण्यात आली. शाळेमध्ये खेळाचे मैदानही करण्यात आले. या मैदानामध्ये घसरगुंडी, झोपाळे व मेरी गो राऊंड बसविण्यात आले. शाळेच्या भिंतीच्या कडेने व शाळेमध्ये पोयटा माती टाकून झाडे-रोपे व लॉन लावण्यात आली आहे. ही सर्व कामे संबंधित शाळांमार्फत सुचविण्यात आलेली आहेत.

- ★ **बुद्धिमत्ता संवर्धन केंद्र :** प्रज्ञा विकास कार्यक्रमांतर्गत भारत फोर्ज सी. एस. आर. विभाग व ज्ञान प्रबोधिनीच्या संयुक्त विद्यमाने जनता वसाहत पर्वती, पुणे येथे चालू असलेल्या उपक्रमातील विद्यार्थ्यांसाठी सौर आश्विन २८ (२० ऑक्टो.) रोजी दिवाळी शिबिराचे आयोजन झान प्रबोधिनी, पुणे येथे केले होते. या शिबिरात आकाश कंदिल, पणत्या, भेटकार्ड मुलांच्याकडून करून घेतली. त्यांना बाल चित्रपट दाखवला. त्यांच्या विविध कलागुणांना वाव देण्यासाठी या शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. भारत फोर्ज कंपनी, सी. एस. आर. विभागप्रमुख डॉ. लिना देशपांडे व त्यांच्या सहकारी अधिकाऱ्यांनी शिबिराला भेट देऊन मुलांचे कौतुक केले.

स्पर्धा परीक्षा केंद्राच्या विद्यार्थी अधिकाऱ्यांशी क्षेत्रावर भेटी

ज्ञान प्रबोधिनीचे संचालक मा. गिरीशराव बापट यांच्या ईशान्य भारत दौऱ्यामध्ये ज्ञान प्रबोधिनी परिवारातील अधिकारी श्री. वैभव निंबाळकर, (IPS) व श्री. दत्तप्रसाद शिरसाट (IAAS) यांची गुवाहाटी मध्ये, श्री. विशाल सोळंकी (IAS) यांची जोरहाट मध्ये अशा भेटी झाल्या. आपल्या कामातील अनुभवाविषयी हे सर्वजण भरभरून बोलत होते.

नेतृत्व संवर्धन केंद्राच्या युवकांचा गट झारखंड येथे ज्ञानसेतू उपक्रमांतर्गत तेथील विद्यार्थ्यांना विज्ञान प्रयोग शिकवण्यास गेला होता. जाताना आपल्या परिवारातील कोलकाता येथे श्री. संतोष निंबाळकर (SP) व श्री. सोनल अग्रिहोत्री (SP) यांच्या भेटी व मार्गदर्शन मिळाले. तसेच मयूरभंज, ओरिसामध्ये श्री. राजेश पाटील (जिल्हाधिकारी) यांची भेट व जिल्हातील कामांची पाहणी असा या गटाचा दौरा झाला.

निवडक आणि महत्वाचे

शैक्षणिक उपक्रम संशोधिका

बुद्धिमत्ता संवर्धन केंद्र : सौर कार्तिक २४ (१५ नोव्हें.) रोजी बालविज्ञान परिषद महाराष्ट्र राज्य समन्वयक संस्था - जिज्ञासा ट्रस्ट, ठाणे यांच्यामार्फत विज्ञान प्रकल्प स्पर्धा ज्ञान प्रबोधिनीमध्ये घेण्यात आली. यावर्षीचा विषय हवामानातील बदलांमुळे वातावरणावर होणारा परिणाम अभ्यासणे असा होता. या स्पर्धेमध्ये एकूण २० शाळांनी सहभाग घेतला. एकूण २५ गटांनी केलेले प्रकल्प सादर झाले. यापैकी पाच शाळांच्या प्रकल्पांची राज्य स्तरावरील फेरीसाठी निवड झाली.

शिक्षक प्रशिक्षण केंद्र : सौर कार्तिक २४ (१५ नोव्हें.) रोजी सातारा जिल्हा परिषद, सातारा शिक्षण विभागामार्फत इ. ४थी शिष्यवृत्ती परीक्षा पूर्वतयारी याविषयी ता. खंडाळा येथे आयोजित केलेल्या वर्गाला प्रा. प्रशांत दिवेकर यांनी मार्गदर्शन केले. एकूण १२० शाळांमधून आलेल्या १२८ शिक्षकांचा सहभाग होता.

लुळा चॅरिटेबल ट्रस्ट, सांगली व ज्ञान प्रबोधिनी यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'शिकू आनंदे' या नावे शैक्षणिक उपक्रम सांगली जिल्ह्यामध्ये सुरु करण्यात आला आहे. या उपक्रमांतर्गत पहिला टप्प्यात सौर कार्तिक २५ (१६ नोव्हें.) रोजी एक दिवसाचा प्रशिक्षण वर्ग झाला. डिसेंबर महिन्यात सांगली जिल्ह्यातील १०० शाळांतून कार्यशाळा घेण्यासाठी इच्छुक असणाऱ्या पालक व मार्गदर्शकांची कार्यशाळा झाली. या कार्यशाळेत कार्यशाळा कशा घ्याव्यात यादृष्टीने आशय आणि तंत्र याविषयी प्रशिक्षण वर्ग झाला. एकूण ८७ स्वयंसेवक उपस्थित होते. प्रा. प्रशांत दिवेकर, प्रा. विवेक पोंक्हे, प्रा. औंकार बाणाईत यांनी मार्गदर्शन केले.

ज्ञान प्रबोधिनी प्रथाला, पुणे

सौर आश्विन २५ (१७ ऑक्टो.) रोजी 'देशासाठी काम करण्याची गरज' या विषयावर इ. ९वी मुलांशी मा. संचालकांनी गप्पा मारल्या.

सौर कार्तिक २३ (१४ नोव्हें.) रोजी मा. विवेकाराव पोंक्हे यांनी इ. ८वी च्या विद्यार्थ्यांना 'लिहायचे कसे ?' या विषयी मार्गदर्शन केले.

सौर कार्तिक २४ (१५ नोव्हें.) इ. ७वी गुणविकास प्रकल्पांतर्गत 'कथाकथन कसे करावे ?' याविषयी श्री. ज्ञानेश पुरंदरे यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

अभिनंदन : चि. आल्हाद मोने (इ. ६वी) यास राज्यस्तरीय स्केटिंग स्पर्धेत सुवर्णपदक मिळाले. त्याची दिल्ली येथे होणाऱ्या राष्ट्रीय स्तरासाठी निवड झाली आहे.

छात्र प्रबोधन

यंदाच्या वर्षी मराठी, इंग्रजी, ग्रामीण, युवोन्मेष, बोलका व संगणकीय सी. डी. असे सहा दिवाळी अंक प्रकाशित करण्यात आले. यंदा ४५ हजार अंकांची नोंदणी झाली होती. आपण एकंदरीत ४६ हजार अंक छापून घेतले. मराठी २२ हजार, इंग्रजी सहा हजार, ग्रामीण पंधरा हजार व युवोन्मेष तीन हजार अशी ती संख्या होती. इंग्रजी व ग्रामीण अंकांची मागणी वाढल्याने ते अंक शिळ्क राहू शकले नाही.

या वर्षी हस्तलिखित स्पर्धेबोरोबरच व्हिडिओ क्लिप स्पर्धा, ध्वनिफित स्पर्धा आयोजित करण्यात आली आहे. त्यांची नोंदणी दि. ३१ डिसेंबर २०१४ पर्यंत आहे.

युवती विभाग, पुणे

दीपोत्सव : दरवर्षी दिवाळीतील एका दिवशी युवती विभागातर्फे 'दीपोत्सव' साजरा केला जातो. यावर्षी सौर कार्तिक ४ (२६ ऑक्टो.) रोजी दीपोत्सव साजरा केला. यानिमित्त पद्यगायन करण्यात आले व दोन्ही वास्तू पणत्यांच्या प्रकाशात उजलण्यात आल्या. कार्यक्रमाला साधारण ७५ जण उपस्थित होते.

नेतृत्व संवर्धन शिबिर : हराळी येथील शाळेत इ. ८वी व ९वी तील मुर्लींचे नेतृत्व संवर्धन शिबिर घेण्यात आले. मार्गदर्शिका म्हणून पुण्यातून तीन युवती गेल्या होत्या. शिबिराचे उद्देश तिथे नियमित दल सुरु व्हावे यासाठी प्रशिक्षण, विद्याव्रत पूर्वतयारी व प्रबोधिनी परिचय असे होते. या शिबिरामुळे तेथील युवतींशी छान संपर्क झाला.

नवनगर विद्यालय, निंगडी

प्राथमिक विभाग - इ. ४थी च्या १२५ विद्यार्थ्यांचे एक दिवसीय निवासी शिबिर शाळेत संपन्न झाले. कथाकथन, हस्तकला, जादुगार रघुवीर यांचे जादूचे प्रयोग अशी विविध प्रकारची सत्रे शिबिरात झाली.

दिवाळी सुट्टीतील जम्मत घर आयोजित कार्यशाळा :

पालक गट	विषय	उपस्थिती	प्रशिक्षक
इ. ३री व ४थी	विज्ञान खेळणी	३५	श्री. निखिल जगताप
इ. ५ वी ते ७वी	रांगोळी रेखाटनाचे १० प्रकार	४५	सौ. स्वाती पाटील
इ. ८वी ते १० वी	पाककला	४९	सौ. मानसी विपट

ग्राम प्रबोधिनी विद्यालय, साळुंबे

सौर कार्तिक २१ (१२ नोव्हे.) रोजी उमदा समाज न्यासातर्फे डॉ. श्री. व सौ. दाबक यांनी आयोजित केलेल्या कार्यक्रमात ग्राम प्रबोधिनीचा उत्तम कार्याबद्दल सन्मान करण्यात आला. त्यांच्यातर्फे विद्यालयात व्याख्यानमाला आयोजित केली होती. यामध्ये विनिलाताई इनामदार यांनी ‘सौंदर्य’ या विषयावर, शौनक कुलकर्णी यांनी ‘आदिवासी जीवन संस्कृती व विश्वास पटवर्धन यांनी “सूत्र प्रगतीचे” या विषयावर व्याख्याने दिली.

छोटे सायंटिस्ट हा प्रकल्प दि. १ ऑगस्ट पासून सुरु झाला. यामध्ये यामहिन्यापर्यंत मावळ तालुक्यातील १४ व पौडच्या चार अश्या १८ शाळांतील ४००० विद्यार्थी सहभागी आहेत. आतापर्यंत तीन प्रात्यक्षिके पूर्ण झाली. इ. ८वी साठी वैज्ञानिक खेळणी, हवेच्या दाबाचे प्रयोग, प्रकाशाचे प्रयोग इ. ९वी साठी न्यूटनचे लॉ, गतीचे प्रयोग घेण्यात आले. या प्रकल्पासाठी फिकी (ficci) या संस्थेतर्फे प्रकल्पास पारितोषिक प्राप्त झाले.

प्रज्ञा मानस संशोधिका

संशोधन विभाग : Concept of Quality of Life : Across Generations प्रकल्प UGC ने मान्य केला. त्याचेही क्षेत्रकार्य चालू झाले व १२० जणांचे चाचणी काम झाले.

मनोमापन शास्त्र विभाग : मा. वनिताताई पटवर्धन यांनी ‘आत्मविश्वास’ या विषयावरील एक प्रश्नावली स्त्री शक्ती प्रबोधन (ग्रामीण) यांच्यासाठी तयार केली.

मानव संसाधन विभाग : JPIP-image या प्रौढांसाठीच्या प्रस्तावित कसोटीचे चारही कसोट्यांचे संगणकीय काम पूर्ण झाले. त्याच्या विभागांतर्गत चाचण्या चालू आहेत.

अभिक्षमता मापन, व्यवसाय मार्गदर्शन : विश्वेशर बँकेसाठी स्वयंमंत्रे २५० जणांचे चाचणी अहवाल पूर्ण झाले.

शैक्षणिक : PGD in Education of the Gifted - Methods and strategies ह्या विशेष क्षमतावान मुलांच्या साठीच्या शिक्षक / मानसतज्ज्ञ यांच्यासाठीच्या अभ्यासक्रमाची विद्यापीठात नवीन अभ्यासक्रम म्हणून संलग्नीकरण प्रक्रिया पूर्ण झाली.

बागरी वस्ती अभ्यासगट

आरोग्य तपासणी शिबिर : काशीवाडी मध्ये प्रथमच सौर कार्तिक १२ (२ नोव्हे.) रोजी आरोग्य तपासणी शिबिर झाले. डॉ. अरुण व डॉ. अलका निरंतर यांनी मुख्य तपासणी केली. वैद्य मनीषा उपाध्ये, वैद्य प्रयाग सेठिया आणि दहा स्वयंसेवक सहभागी झाले होते. वस्तीमधील १३० रुग्णांची मोफत तपासणी केली. पुणे महानगरपालिका आरोग्य विभाग प्रमुखांनी मोफत दिलेल्या औषधांचे वाटप केले. शिबिर झाल्यानंतर दर गुरुवारी गरजू लोकांसाठी ओ.पी.डी. सुरु केली आहे. सौर कार्तिक २२ (१३ नोव्हे.) पर्यंत ३०८ रुग्णांची तपासणी झाली आहे. आजवरच्या अभ्यासावरून डोळे तपासणीची गरज आहे हे समजल्यामुळे त्या रुग्णांची नोंदणी सुरु केली आहे.

स्त्री शक्ती प्रबोधन

ग्रामीण : कुसगाव येथील धनगर वस्तीतील चौदा महिलांची ‘पुणे दर्शन’ सहल काढली होती. सर्व महिला पहिल्यांदाच पुण्यात आल्या होत्या. त्यांना कात्रज डेअरी, कुमार मॉल, मार्केट यार्ड, शनिवार वाडा दाखविण्यात आले.

ग्रामविकसन

सौर ऊर्जा प्रकल्प - सौर ऊर्जा पट्टीका (पॅनल) निर्मिती प्रशिक्षणासाठी लागणाच्या विविध साहित्याच्या खरेदीसाठी विभागातील दोन सदस्यांनी आठवडाभराचा दिली दौरा केला. यात महत्त्वाचे म्हणजे या सौर ऊर्जा पट्टीका निर्मिती क्षेत्रात २५ वर्षाहून अधिक काळ काम करणाऱ्या महेश योगी यांच्या ‘महर्षी सोलर’ या कारखान्याला भेट देऊन तेथील उत्पादनाचे काम जवळून बघता आले.

ज्ञान प्रबोधिनी, सोलापूर

प्राथमिक विभाग : सौर कार्तिक ४ ते १८ (२६ ऑक्टो. ते ९ नोव्हें.) पर्यंत अध्यापकांचा अभ्यास दौरा होता. अरुणाचल, आसाम व मेघालय या तीन राज्यांमध्ये एकूण वीस जण मा. पोंक्षेसरांच्या मार्गदर्शनाखाली गेले होते तेथील जनजीवन, सामाजिक व शैक्षणिक संस्थांची माहिती सर्वांनी घेतली.

माध्यमिक विभाग : सौर कार्तिक १० (१ नोव्हें.) इ. ८वी व ९ वी च्या विद्यार्थ्यांसाठी इलेक्ट्रॉनिक कार्यशाळा झाली. यात ३० विद्यार्थी सहभागी झाले. अग्रजीत वज्ञे व प्रणव पुजारी यांनी या कार्यशाळेत Introduction to electronics, Active and passive components finding value of resistor, building alarm circuit using transistor याविषयी मार्गदर्शन केले.

शिशु अध्यापिका विभाग : सौर आश्विन २६ (१८ ऑक्टो.) रोजी सोलापूर तालुक्यातील १६२ अंगणवाडी सेविकांचे मासिक प्रशिक्षण केले.

विस्तार केंद्र, बोरीवली

सौर कार्तिक ९ (३१ ऑक्टो.) रोजी उपक्रम सुरु असलेल्या परिसरातील सावरपाडा व काजुपाडा या दोन पाड्यांत तीन युवर्तींनी मुलींच्या घरोघरी जाऊन पालकांची भेट घेतली. सौर कार्तिक १० ते १२ (१ ते ३ नोव्हें.) या कालावधीत मुलींची दोन तासांची सत्रे आयोजित केली होती. सायंकाळी ४ ते ६ या वेळात २१ मुलींसोबत पद्य म्हटले. पणत्या रंगवल्या व शेवटी पेटवलेल्या पणत्या हाती घेऊन प्राथनिने समारोप केला. दुसऱ्या दिवशी मुलींचे गटागटात मूकचित्र व खेळ घेण्यात आले. तिसऱ्या दिवशी अपांग पुनर्वसन केंद्र पाहिले.

सौर कार्तिक ६ ते ८ (२८ ते ३० ऑक्टो.) रोजी रिलायन्स एनर्जी या कंपनीतील कर्मचाऱ्यांच्या मुलांचे १० ते ५ या वेळात शिबिर घेण्यात आले. पहिली ते नववीची एकूण ५० मुले होती. पहिल्या दिवशी पद्य, खेळ, मुक्त्रिच, स्टोरी मेकिंग इ. घेण्यात आले. दुसऱ्या दिवशी मुलांनी विविध विषयांवर नाटकल्या हिंदी, मराठी व इंग्रजी या विषयावर सादर केल्या. वैयक्तिक कृतिसत्रात कागदी ट्रॅ, गटकार्यात वर्तमानपत्राचे टेबल घेण्यात आले. शिबिराच्या शेवटच्या दिवशी पालकांसमोर मुलांनी त्यांचे मनोगत व एकूण शिबिरात जी सत्रे घेतली होती त्यांचे सादरीकरण केले. कार्यक्रमाची सुरुवात प्रबोधिनीचा परिचय चित्रफितीद्वारे व उपस्थिती कार्यकर्त्यांच्या ओळखीने झाली.

सौर कार्तिक १५ (६ नोव्हें.) जयराजनगर येथे दीपोत्सव साजरा केला. सुरुवात प्रणव पटवर्धनने बासरी, रुचा निरखे हिने गिटार व तबल्यावर साथीला केवळ मुळे यांच्यासह संगीतमय झाली. त्यानंतर संपूर्ण परिसर दिव्यांनी उजळला. मा. खासदार गोपाळ शेट्री व कार्यकर्त्यांच्या उपस्थितीत हातात पणत्या घेऊन ‘मातृमंदिर मे’ हे पद्य म्हटले. उपस्थित सर्वांच्या ओळखीने कार्यक्रमाची सांगता झाली.

विस्तार केंद्र, डॉंबिवली

प्रबोधक मंडळ : या महिन्यात आपट्याच्या झाडाशी मौन संवाद, भाषिक खेळ, हाताच्या पंजावरून विविध चित्रे काढणे, आपण शाळेत घरी कसे वागतो याविषयीची “तुम्ही जबाबदार आहात का ?” अशी प्रश्नावली सोडवणे तसेच काही कल्पक खेळ २६ प्रबोधकांच्या उपस्थितीत घेण्यात आले. सौर कार्तिक ८ (३० ऑक्टो.) रोजी पिंपळेश्वर मंदिरात सहल / वाचक मेळावा आयोजित करण्यात आला.

वेगवेगळ्या विभागात चालणाच्या संवादिनीच्या चारही गटांचा एकत्र उपक्रम झाला. अंधःश्रद्धा निर्मूलन संघाच्या कार्यकर्त्या डॉ. श्यामला काळे यांनी ‘स्त्रिया आणि अंधःश्रद्धा’ या विषयावर हवेतून कुंकू काढणे, नारळातून अग्नी निर्माण करणे असले प्रयोग प्रत्यक्ष दाखवून उपस्थित ३८ महिलांना मार्गदर्शन केले. त्यानंतर महिलांचे चार गट पाडून आजच्या विज्ञान युगात, शहरात देखील आपण अजून कोणकोणत्या अंधःश्रद्धा पाळतो, जपतो अथवा त्यांना खत पाणी घालतो याविषयी चर्चा झाली.

ज्ञान प्रबोधिनी, हराळी

शाळा विभाग : दहावी अभ्यास शिबिर : सौर आश्विन २३ ते २७ (१५ ते १९ ऑक्टो.) या काळात इ. दहावीच्या मुलांसाठी विशेष अभ्यास शिबिर घेण्यात आले. यात प्रामुख्याने गणित, विज्ञान व इंग्रजी विषयांचा अभ्यास करून घेण्यात आला. त्याचबरोबर संगणकाच्या मदतीने अभ्यास करण्याचे प्रात्यक्षिकही देण्यात आले.

शिक्षक प्रशिक्षण शिबिर : दिवाळीच्या सुट्टीत सौर (३० ऑक्टो. ते १ नोव्हें.) या काळात शिक्षक शिबिर घेण्यात आले. शिबिराला प्राथमिक आणि माध्यमिकचे बहुतेक सर्व शिक्षक उपस्थित होते. हराळी संकुल परिसराचा आपल्या शिक्षणात उपयोग, विषय समित्यांची रचना आणि उद्दिष्टे, पुढील सत्रातील कार्यक्रमांचे नियोजन इ. अनेक बाबींवर चर्चा झाली. त्या व्यतिरिक्त हेमाताई होनवाड यांची हिंसेचा मुलांच्या मनावर होणारा परिणाम या विषयावर दोन उद्बोधक सत्रे झाली. तसेच शरदराव सुंकर यांची कथाकथनाची दोन प्रेरणादायी सत्रेही आयोजित करण्यात आली.

शेतकरी मेळावा : सौर कार्तिक ८ (३० ऑक्टो.) ला मुळशी येथील राष्ट्रीय ग्रामीण विकास संस्था यांच्या पुढाकाराने आपल्या केंद्रात शेतकरी मेळावा घेण्यात आला. आजूबाजूच्या २५ गावातील एकूण ४७ शेतकरी या मेळाव्यासाठी आले होते. त्यांना सेंद्रीय शेती आणि गोपालन या विषयावर मार्गदर्शन करण्यात आले.